

รายงานผลงานเรื่องเต็มการทดลองสิ้นสุด ปีงบประมาณ 2557

1. ชุดโครงการวิจัย : ระบุชื่อชุดโครงการวิจัยตามแบบ ว1-ก ที่ผ่านการอนุมัติ
2. โครงการวิจัย : ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เพื่อบันทึกลักษณะ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพันธุ์พืช ตามกฎหมายในการคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542
- กิจกรรมที่ 1 : ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เพื่อการใช้ประโยชน์ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน ที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ
- กิจกรรมย่อย 1 : ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และการจำแนกพืชสมุนไพร ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ
- ชื่อการทดลอง (ภาษาไทย) : ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และการจำแนกพืชวงศ์ Apiaceae เพื่ออนุรักษ์ในธนาคารเชื้อพันธุ์พืช
- ชื่อการทดลอง (ภาษาอังกฤษ) : Studies on Botanical Characteristics and Identifications of Apiaceae for Conservation in Department of Agriculture Genebank
1. คณะผู้ดำเนินงาน
- หัวหน้าการทดลอง : นางสาวชลลดา สามพันพวง สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ
- ผู้ร่วมงาน : 1. นายวินัย สมประสงค์ สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช
2. นางสาวปาริฉัตร สังข์สะอาด สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ

2. บทคัดย่อ :

พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) จัดเป็นพืชมีดอกที่มีขนาดใหญ่วงศ์หนึ่งของโลก มีจำนวนสมาชิกประมาณ 300 สกุล มากกว่า 3,000 ชนิด พืชวงศ์นี้มีลักษณะเด่นอยู่ที่ลักษณะของช่อดอกที่มีลักษณะคล้ายร่ม ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวงศ์เดิมที่เรียกว่า “Umbelliferae” พืชวงศ์นี้ส่วนใหญ่ในทุกส่วนของต้นพืชจะมีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย พรรณพืชส่วนใหญ่ในวงศ์นี้มีความสำคัญหลัก คือ ใช้ประโยชน์เป็นพืชปรุงแต่งอาหาร เป็นผัก และใช้เป็นยา พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) นี้ เป็นพืชวงศ์หนึ่งที่พบที่มีความหลากหลายในประเทศไทย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาและเก็บรวบรวมเชื้อพันธุกรรมของพืชวงศ์นี้อนุรักษ์ไว้ในธนาคารเชื้อพันธุ์พืช โดยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมเชื้อพันธุกรรมของพืชวงศ์นี้ในทุกภาคของประเทศไทยตามการแบ่งเขตภูมิศาสตร์พืชพรรณในประเทศไทย ในช่วงเดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2557 พบพรรณพืชในวงศ์นี้จำนวน 18 สกุล 21 ชนิด และสามารถเก็บรวบรวมตัวอย่างเชื้อพันธุกรรมได้จำนวน 52 ตัวอย่างพันธุ์ ซึ่งได้เก็บอนุรักษ์ไว้ในธนาคารเชื้อพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร โดยเก็บอนุรักษ์เป็นเมล็ดพันธุ์จำนวน 40 ตัวอย่างพันธุ์ และเก็บอนุรักษ์เป็นต้นพันธุ์จำนวน 12 ตัวอย่างพันธุ์

Abstract :

The family Apiaceae is one of the largest families of flowering plants in the world, having around 300 genera and more than 3,000 species. The family is defined by its distinctive umbrella-like inflorescence, the umbel, where its alternative name is derived, Umbelliferae. Most members of the family contain rich, aromatic volatile oils. Many of the species belong to this family are common culinary spices, vegetables, and medicinal plants. Apiaceae is a **diverse** plant family in Thailand. Therefore, this research aimed to study diversity and conserve germplasm of this family in genebank. Expeditions and germplasm collection were conducted during October 2010 to September 2014 in all floristic regions of Thailand. There were 21 species in 18 genera found in this research. 52 germplasm accessions were collected to Genebank, Department of Agriculture. 40 of these accessions were seeds and 12 accessions were living collections.

3. คำนำ :

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเขตร้อนชื้น อยู่ระหว่าง 2 เขตภูมิศาสตร์พืชพรรณ (Biogeographical region) ใหญ่ ๆ คือ เขตภูมิศาสตร์พืชพรรณภูมิภาคอินโดจีน (Indochina) และซุนดา (Sunda-typical of Malaysia, Sumatra, Borneo and Java) ทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายของทรัพยากรพันธุ์พืชสูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก เขตภูมิศาสตร์พืชพรรณ (floristic regions) ในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 7 เขต (Smitinand, 1989) และมีความผันแปรของสภาพพืชพรรณไปตามลักษณะเฉพาะของภูมิภาคและภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคที่แตกต่างกันไป

พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) เป็นพืชวงศ์หนึ่งที่พบที่มีความหลากหลายในประเทศไทย และมีการใช้ประโยชน์ในหลายด้าน คือ การใช้ประโยชน์ด้านการปลูกเป็นพืชผักเศรษฐกิจชนิดต่างๆ เช่น ผักชี ขึ้นฉ่าย แครอท เป็นต้น การใช้ประโยชน์ในการบริโภคเป็นผักพื้นบ้านที่รู้จักมาเป็นเวลานาน เช่น ผักชีลาว ผักชีล้อม เป็นต้น การใช้ประโยชน์เป็นพืชสมุนไพรตามตำราแพทย์แผนไทย เช่น โกฐสอ โกฐเชียง ตังกุย บัวบก อีกทั้งบางชนิดของพืชวงศ์นี้ยังเป็นพืชเฉพาะถิ่น (Endemic species) ที่พบได้เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ก่อนที่เชื้อพันธุกรรมพืชเหล่านี้จะสูญหายไป เนื่องจากความเจริญของวัฒนธรรมเมืองที่ขยายออกสู่ชนบท ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ตลอดเวลา การเดินทางคมนาคมที่สะดวกขึ้น เป็นต้น ในปัจจุบันธนาคารเชื้อพันธุพืช กรมวิชาการเกษตร มีการเก็บรวบรวมเชื้อพันธุกรรมพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) เพื่ออนุรักษ์ไว้ในธนาคารเพียงไม่กี่ตัวอย่างพันธุ์ ทำให้ธนาคารมีข้อมูลและวัตถุดิบไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาพืชวงศ์นี้ให้มีศักยภาพ คุณค่า และการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ตลอดจนจนถึงไม่มีเชื้อพันธุที่จะให้บริการกับผู้ที่สนใจด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) เพื่ออนุรักษ์ไว้ในธนาคารเชื้อพันธุพืช สำหรับเป็นฐานข้อมูลพันธุกรรมพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) เพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ทั่วโลกมีจำนวนสมาชิกประมาณ 300 สกุล มากกว่า 3,000 ชนิด จัดเป็นวงศ์ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 16 ของพืชมีดอก ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในเขตอบอุ่น แลยุโรปและเอเชีย พบประมาณ 75 สกุลที่เป็นพืชท้องถิ่นแถบอเมริกาเหนือ (Elpel T. J., 2000.) ตามรายงานของ Hedge and Lamond (1992) พบพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ในประเทศไทย จำนวน 15 สกุล 22 ชนิด แต่จากข้อมูลของส่วนพฤกษศาสตร์ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้ (2544) พบว่ามีพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ทั้งหมด 19 สกุล 29 ชนิด ซึ่งมีการกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ แต่ส่วนใหญ่พบได้ทางภาคเหนือ

ลักษณะประจำวงศ์ที่สำคัญของพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) เป็นพืชล้มลุก ที่มีอายุหนึ่งถึงหลายปี เป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้น ทุกส่วนของพืชมีกลิ่นน้ำมันหอมระเหย ลำต้นมีร่องตามยาวหลายแนว มีข้อปล้องปรากฏชัดเจน ปล้องกลางมีหรือไม่มีหูใบถ้ามีจะมีขนาดเล็ก ใบเป็นใบเดี่ยวหรือประกอบแบบขนนก หรือแบบนิ้วมือ มีตั้งแต่ 3 ใบ หรืออาจมากกว่านี้ ขอบใบมักจะจักลึกเกือบถึงเส้นกลางใบ ใบออกเรียงสลับ ออกเป็นกอดติดพื้นดิน มีก้านใบแผ่ออกเป็นกาบหุ้มข้อ หรือโคนต้น ดอกเป็นดอกช่อ ออกตามปลายยอด ช่อดอกเป็นแบบซี่ร่มชั้นเดียว (Simple Umbels)

หรือเป็นแบบซี่ร่มประกอบ ตั้งแต่สองชั้นขึ้นไป (Compound Umbels) อาจมีใบประดับหรือไม่ก็ได้ บางครั้งพบช่อดอกที่ลดรูปเป็นช่อกระจุก รองรับด้วยใบประดับ ดอกมีขนาดเล็ก มีสมมาตรตามแนวรัศมี เป็นดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงอาจไม่มีหรือมี 5 กลีบ กลีบเลี้ยงแยกจากกัน มีขนาดเล็ก มักเป็นซี่ฟันหรือเป็นเพียงขอบติดแน่นรอบรังไข่ กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกจากกัน มีสีขาว เขียว เหลือง หรือชมพูถึงม่วง ปลายกลีบแหลมและงอ หลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้มี 5 อัน ก้านเกสรเพศผู้แยกจากกัน อับเรณูติดที่ฐานที่ด้านหลัง หรือติดแบบเคลื่อนไหวได้ เกสรเพศเมียมี 1 อัน มี 2 คาร์เพล 2 ช่อง รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน ยอดเกสรเพศเมียไม่ซัด (ก่องกานดา, 2549 และ วงศ์สถิติย์, 2548) ผลแห้ง แบบ schizocarp ที่มีเยื่อชั้น แบ่งเป็น 2 ห้อง แต่ละห้องมี 1 เมล็ด แต่ละเมล็ดมีส่วนของเยื่อหุ้มเมล็ดรวมอยู่กับเปลือกของผล (pericarp) เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม (endosperm) ที่มีการสะสมน้ำมัน คัพาะ (embryo) มีขนาดเล็ก แต่มีการพัฒนาพร้อมที่จะงอกเป็นต้นกล้า (Watson and Dallwitz, 1992) ซึ่งพืชผักชี (Apiaceae) มีลักษณะใกล้เคียงกับพืชวงศ์ Araliaceae มาก โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีเนื้อไม้ ในการจำแนกชนิดของพืชผักชี (Apiaceae) สามารถใช้ลักษณะของผลแก่ร่วมกับลักษณะอื่นๆ ได้ (Hedge and Lamond, 1992)

พืชวงศ์นี้มีน้ำมันที่มีกลิ่นหอม ซึ่งอยู่ในทุกส่วนของต้น โดยเฉพาะในเมล็ด สามารถใช้เป็นยาแก้ปวดฟัน ใช้ในการปรุงอาหาร เครื่องดื่ม และยังใช้ทำเครื่องสำอางค์ น้ำมันนี้สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรีย และเชื้อรา นอกจากนี้ยังสามารถใช้ป้องกันแมลงในการเก็บรักษาผลผลิตในโรงเก็บ พืชหลายชนิดในวงศ์นี้เป็นพืชปลูกที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่จะนำเมล็ดมาผลิตเป็นน้ำมัน ในขณะที่ยังมีพืชอีกหลายชนิดที่ยังไม่ได้นำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ (Khalid *et al.*, 2005) อำพล (2537) กล่าวว่า การรวบรวมทรัพยากรพันธุกรรมพืช (Collection) มีประโยชน์และคุณค่ามากในการปรับปรุงคุณภาพและปริมาณของพืชต่างๆ และมีจำเป็นอย่างมากสำหรับการค้นหาพืชหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อใช้ในงานต่างๆ

จงจันทร์ ดวงพัตรา (2529) กล่าวว่า ความชื้นของเมล็ดมีบทบาทที่สำคัญในการดำรงความมีชีวิตของเมล็ดมากกว่าอุณหภูมิ เมล็ดที่มีความชื้นประมาณ 8% จะสามารถเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ในที่ๆ มีอุณหภูมิสูงถึง 90 °F (ประมาณ 32 °C) ได้อย่างปลอดภัย โดยทั่วไปการเก็บรักษาที่ดีควรมีความชื้นสัมพัทธ์ไม่เกิน 60% สำหรับการเก็บรักษาเมล็ดพืชน้ำมันและเมล็ดพืชผักในระยะยาว 10-20 ปี ต้องมีความชื้นไม่เกิน 9% (นิรนาม, ม.ม.ป.)

4. วิธีดำเนินการ :

- อุปกรณ์

1. ถุงพลาสติกสำหรับเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ ควรมีหลายขนาด
2. ป้ายชื่อติดตัวอย่างพันธุ์ไม้ ขนาด 2x3 เซนติเมตร ป้ายข้างหนึ่งเจาะรูร้อยด้วยเชือก และเขียนหมายเลขของตัวอย่างพืชให้ตรงกับหมายเลขในสมุดบันทึก
3. สมุดบันทึก ดินสอสีดำ (ใช้ดินสอสีดำ ข้อดีคือ กรณีที่ฝนตกข้อมูลจะไม่ลบเลือน)
4. แผงเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
5. แว่นขยาย กล้องถ่ายรูป
6. เครื่องวัดระดับความสูง ใช้วัดระดับความสูงของบริเวณที่เก็บตัวอย่าง
7. เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียม (Global Positioning System, GPS)
8. สายวัด ไม้บรรทัด
9. กล้องจุลทรรศน์สเตอริโอ
10. กรรไกรตัดกิ่ง มีด เสียม หรือพลั่ว
11. ขวดเก็บตัวอย่าง
12. กระดาษหนังสือพิมพ์
13. แอลกอฮอล์

- วิธีกร

1. ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ในประเทศไทย
2. สำรวจ รวบรวม พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) จากแหล่งต่างๆ เช่น แหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติ แปลงปลูกของเกษตรกร ตลาด และศูนย์วิจัยต่างๆ เป็นต้น ในทุกภาคของประเทศ โดยจะเน้นในภาคเหนือเป็นพิเศษ ถ่ายภาพ บันทึกข้อมูลพืช ชื่อพื้นเมือง ข้อมูลถิ่นที่อยู่ ลักษณะวิสัย สภาพนิเวศวิทยา การใช้ประโยชน์ และจัดทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง รวมถึงการเก็บเมล็ดเชื้อพันธุ์และต้นพันธุ์ เพื่อใช้สำหรับการตรวจวิเคราะห์ชนิดพืชต่อไป

พื้นที่ศึกษา : ภาคเหนือ 7 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย น่าน แพร่ ตาก และสุโขทัย

: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จังหวัด ได้แก่ เลย และ นครพนม

: ภาคตะวันออก 1 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา

: ภาคกลาง 4 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพฯ

: ภาคตะวันออกเฉียงใต้ 1 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี

ผักชีลาว *Anethum graveolens* L.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ เหยียนข้าวเปลือก, เหยียนตาตึกแตน (ภาคกลาง), ผักชีลาว (นครราชสีมา), ผักชีลาย (นครสวรรค์)

ชื่อสามัญ Dill

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก อายุ 1-2 ปี ลำต้นตั้งตรงมีสีเขียวเข้ม แตกกิ่ง ผิวต้นเรียบมีลายเป็นริ้วละเอียดตามยาว มีข้อปล้องเห็นได้ชัดเจน ต้นสูงประมาณ 50- 100 เซนติเมตร

ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกมีสีเขียวสดออกตรงข้ามกัน เมื่อดูแนวรูปใบโดยรวม มีขนาดกว้าง 11-20 เซนติเมตร ยาว 10-35 เซนติเมตร ใบย่อยมีลักษณะเป็นเส้นฝอย กว้าง 0.5 มิลลิเมตร ยาว 10 มิลลิเมตร โคนใบแผ่ ออกเป็นกาบใบ โดยขอบของกาบใบมีสีขาว

ดอกออกเป็นช่อแบบซี่ร่มหลายชั้น ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 7-16 เซนติเมตร มีช่อดอกย่อยประมาณ 10-15 ช่อ ก้านช่อดอกย่อยยาวประมาณ 3 เซนติเมตร ดอกย่อยมีขนาดเล็กสีเหลือง กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็กมาก หรือไม่มี กลีบดอกมี 5 กลีบ กว้างประมาณ 0.6 มิลลิเมตร ปลายกลีบเว้า โค้งเข้าด้านใน เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดบนฐานดอก เรียงสลับกับกลีบดอก รั้งไข่อ้อยู่ใต้วงกลีบ มี 2 ช่อง

ผลอ่อนมีสีเขียว ผลแก่มีสีน้ำตาลอมเหลือง เป็นรูปไข่แบน คล้ายตาตึกแตน ด้านข้างแบน ไม่มีขน ขนาดกว้างประมาณ 2-3 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 3-4 มิลลิเมตร ผิวเรียบ เมื่อผลแห้งสามารถแตกแยกเป็น 2 ส่วนได้ แต่ส่วนมากมักไม่ค่อยแตกเป็น 2 ซีก แต่ละส่วนเป็น 1 เมล็ด เมล็ดหรือซีกผลมีลักษณะด้านนอกนูน ด้านในที่ประกบกันของเมล็ดหรือด้านแนวเชื่อมแบน ด้านข้างของเมล็ดมีลักษณะยื่นออกไปคล้ายปีก กว้างประมาณ 0.3 มิลลิเมตร ด้านที่นูนมีสันตามแนวยาวของเมล็ดจำนวน 3 เส้น สันมีลักษณะยื่นนูนจากผิว สีน้ำตาลอ่อน เมล็ดมีสีน้ำตาลเข้ม

ผักชีลาวมีถิ่นกำเนิดอยู่ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ปลูกกันมากในยุโรป ในประเทศไทยสามารถพบเห็นได้ทั่วไป เพราะเป็นพืชปลูก ใ้รับประทานเป็นผักสด เป็นส่วนประกอบของอาหาร เพื่อใช้ดับกลิ่นคาว ใช้เป็นสมุนไพร ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด

โสมตังกุย *Angelica acutiloba* (Siebold & Zucc.) Kitag.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ตังกุย, โสมตังกุย (ทั่วไป)

ชื่อสามัญ Japanese Angelica

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สีเขียวอมม่วง สูง 0.4-1 เมตร ราก อวบ หนา รูปทรงกระบอก แยกเป็นรากแขนงหลายราก

ใบเดี่ยว หยักลึกแบบขนนก 2-3 ชั้น รูปไข่ กว้างประมาณ 25 เซนติเมตร ยาว ประมาณ 30 เซนติเมตร แฉกใบมีก้านเห็นได้ชัดเจน มักแยกเป็นแฉกย่อย 2-3 แฉก ขอบใบจักฟัน เลื่อย ไม่สม่ำเสมอ ก้านใบยาว 5-20 เซนติเมตร โคนแผ่เป็นครีบก้น ๆ สีเขียวอมม่วง

ดอกเป็นช่อดอกแบบช่อซี่ร่มเชิงประกอบ ออกตามปลายกิ่งหรือง่ามใบ มีช่อดอกย่อยขนาดไม่เท่ากัน 10-30 ช่อดอกย่อย ก้านช่อดอกยาว 8-10 เซนติเมตร ใบประดับมีไม่เกิน 2 ใบ ดอกสีขาว มี 13-15 ดอก กลีบดอก 5 กลีบ ปลายกลีบเว้า

ผลแบบผลแห้งแยก กว้าง 3-4 มิลลิเมตร ยาว 4-6 มิลลิเมตร สันด้านล่างหนาแคบ ด้านข้างมีปีก

ในประเทศไทยพบเห็นได้ทางภาคเหนือ โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน นิมบรีโกค ต้นสดเหมือนต้นคื่นฉ่าย ทั้งต้นมีกลิ่นหอมแรงมาก

คื่นฉ่าย *Apium graveolens* L.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ คื่นฉ่าย (จีน ภาคกลาง); ผักข้าวปุ้น, ผักปุ้น, ผักปืม(ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Chinese celery

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก หรือพืชข้ามปี มีความสูงประมาณ 15-60 เซนติเมตร ส่วนลำต้นมีลักษณะกลวง เป็นเหลี่ยม มี ริวตามความยาวของต้น มีกลิ่นหอมทั้งต้น

ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียน ยาว 5-25 เซนติเมตร ใบสีเขียวอมเหลือง โคนก้านใบแผ่ ออกเป็นกาบใบ โดยขอบของกาบใบมีสีขาว มีใบย่อย 3-5 ใบ รูปไข่หรือรูปรี กว้าง 1.5-4 เซนติเมตร ยาว 2-4 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนสอบ ขอบใบหยักหรือเว้าลึก 3 แฉก แต่ละแฉกอาจจะเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปห้า เหลี่ยม

ช่อดอกแบบซี่ร่มเชิงประกอบ ออกตามง่ามใบหรือตรงข้ามใบ มีช่อดอกย่อยประมาณ 10-15 ช่อ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร ดอกมีขนาดเล็กมาก เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงติดกันเป็น รูปถ้วยขอบค่อนข้างเรียบหรือหยักตื้นๆ กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว รูปไข่ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้ 5 อัน เล็ก มาก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี 2 ช่อง แต่ละช่องมีออวูล 1 เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียมี 2 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม เล็กมาก

ผลมีลักษณะกลมรี สีน้ำตาล มีขนาดเล็กมาก กว้างประมาณ 1.3 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 1.2 มิลลิเมตร และมีกลิ่นหอม มีสันแคบๆแผ่เป็นปีก ผลแห้งแยกสองซีก ซีกผลเล็กมาก เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 มิลลิเมตร ค่อนข้างแบน ด้านที่นูนมีสันตามยาว 5 สัน มี 2 เมล็ด

มีถิ่นกำเนิดในแถบยุโรปหรือภูมิภาคเขตนาว ในประเทศไทยสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในเกือบทุกภาค เพราะเป็นพืชปลูก ใ้รับประทานเป็นผักสด เป็นส่วนประกอบของอาหาร เมล็ดใช้เป็นเครื่องเทศ ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด

หญ้าหุระต่าย *Bupleurum hamiltonii* N. P. Balakr.

ชื่อพ้อง *Bupleurum tenue* Buch.-Ham. ex D.Don.

ชื่อเรียกอื่นๆ -

ชื่อสามัญ Chai hu, Hare's ear, Saiko, Thorowax

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก หรือพืชข้ามปีโดยจะออกดอกในปีแรก ลำต้นตั้งตรง หรือทอดนอนไปตามพื้นดิน แต่ส่วนของยอดจะตั้งขึ้นและแตกกิ่ง สูง 30-50 เซนติเมตร

ใบเป็นใบเดี่ยว ออกตรงกันข้ามกัน รูปขอบขนาน ถึงขอบขนานแกมหอก กว้าง 0.5-1 เซนติเมตร ยาว 2.5-6 เซนติเมตร โคนใบสอบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบไม่มีก้านใบ หรือมีก้านใบเล็กน้อย ใบมองเห็นเส้นกลางใบชัดเจน

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่ม ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง มีใบประดับรูปไข่หรือรูปหอกที่ช่อดอกและดอกย่อย ขนาด 1-2 มิลลิเมตร ก้านช่อดอกพอมบาง ยาวมากกว่า 4 เซนติเมตร มีช่อดอกย่อย 3- 5 ช่อ อาจยาวเกือบเท่ากันหรือไม่เท่ากัน ก้านดอกย่อยยาวเท่ากัน แต่มีขนาดสั้นมาก จนดูเหมือนไม่มีก้านดอก ดอกย่อยมีจำนวนมาก ไม่มีกลีบเลี้ยงกลีบดอก 5 กลีบ มีสีเหลือง ขนาดประมาณ 0.5-1 มิลลิเมตร

ผลเป็นรูปขอบขนาน มีสีน้ำตาลถึงสีม่วง ยาว 2-4 มิลลิเมตร กว้าง 1-2 มิลลิเมตร ผิวเรียบ มีขอบคล้ายเส้นด้าย ผิวเป็นสัน 5 แฉก

พบในอินเดีย เนปาล ภูฐาน ปากีสถาน เมียนมาร์ จีนตอนใต้ และเวียดนาม ประเทศไทยพบขึ้นกระจายตามเทือกเขาหินปูน พบขึ้นในที่โล่งแจ้ง ดินกรวด ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,700-2,000 ออกดอกและติดผล ช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม เป็นพืชหายาก (Rare species)

บัวบก *Centella asiatica* (L.) Urb.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ บัวบก (ภาคกลาง); ปะหนะเอหาเต้าะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); ผักแว่น (ภาคใต้); ผักหนอก (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Asiatic pennywort, Tiger Herbal

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 6-10 เซนติเมตร มีไหลทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ชอบที่ชื้นแฉะ ลำต้นเกลี้ยง แตกรากฝอยตามข้อ ไหลที่แผ่ไปจะงอกใบจากข้อชูขึ้น 3-5 ใบ

ใบเป็นใบเดี่ยว แตกจากบริเวณข้อ ออกเรียงสลับ รูปไตถึงรูปแผลกกลม มีขนาดกว้าง 1.5-4.5 เซนติเมตร ยาว 1.3-5.5 เซนติเมตร ขอบใบหยัก ปลายใบกว้าง ฐานใบเว้ารูปหัวใจ ก้านใบเกลี้ยง หรืออาจมีขนเล็กบางๆปกคลุม ยาว 1 – 4.5 เซนติเมตร โคนใบแผ่ออกเป็นกาบ มีลักษณะเป็นแผ่นบางๆ

ดอกเป็นดอกช่อ ออกเป็นช่อกระจุกกลมตามซอกใบหรือตรงข้ามกับใบ ก้านช่อดอกยาว 4-8 มิลลิเมตร ผิวเกลี้ยงหรืออาจมีขนบางๆปกคลุม ใบประดับ รูปไข่ มีลักษณะแห้งเป็นเยื่อบางๆ กว้าง 1.5 มิลลิเมตร ยาว 2 มิลลิเมตร ใน 1 ช่อดอก จะมีดอกย่อย 2-3 ดอก ดอกย่อยมีขนาดเล็ก ก้านดอกย่อยยาว 0-3 มิลลิเมตร ดอกย่อยขนาดผ่านศูนย์กลาง 3 – 4 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมกัน ปลายแยก 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบ รูปรีกว้าง กลีบดอกมีได้ตั้งแต่ สีขาว สีชมพู สีแดงเข้ม ถึง สีม่วง มีขนาด 1-1.5 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดอยู่ระหว่าง กลีบดอก ก้านชูเกสรเพศเมีย 2 อัน

ผล เป็นผลแห้ง ลักษณะกลมแบนแยกเป็นสองซีก แตกได้ ขนาดกว้าง 2 มิลลิเมตร ยาว 3 มิลลิเมตร ก้านผลยาว 0.5 มิลลิเมตร แต่ละซีกมีหนึ่งเมล็ด

พบทั่วไปในเขตร้อน บริเวณพื้นที่ชื้นแฉะหรือริมน้ำออกดอกช่วงเดือนมิถุนายน – ตุลาคม สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย ใช้รับประทานเป็นผักสด มีสรรพคุณเป็นสมุนไพร ใช้รักษาโรคผิวหนัง นอกจากนี้ถ้าปลูกเป็นพืชคลุมดินช่วยลดการพังทลายหรือการถูกชะล้างของหน้าดินได้

ผักชี *Coriandrum sativum* L.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักชี (ภาคกลาง), ผักหอม (นครพนม), ผักหอมน้อย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ผักหอมป้อม, หอมป้อม, ผักหอมผอม (ภาคเหนือ), ย่ำแย้ (กระบี่), ผักชีละหู่, ผักชีดอย (ละหู่ เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ Chinese parsley, Coriander

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชราก ลำต้นตั้งตรง สูงประมาณ 10-40 เซนติเมตร ภายในกลวง กิ่งก้านเล็ก ไม่มีขน มีรากแก้วสั้น มีรากฝอยมาก ลำต้นสีเขียวแต่ถ้าแก่จัดจะออกสีเขียวอมน้ำตาล

ใบ มีสีเขียวสด เป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงแบบสลับ ก้านใบยาว โคนใบแผ่ออกเป็นกาบหุ้มโคนต้น ใบย่อยลักษณะคล้ายพัดเกือบกลม ขอบใบหยัก ใบที่โคนต้นจะมีขนาดใหญ่กว่าที่ปลายต้น โดยเฉพาะเมื่อจะออกดอก ใบที่ปลายต้นจะเป็นเส้นฝอย

ดอกออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม ตรงส่วนยอดของต้นหรือซอกใบ มีช่อดอกย่อย 2-6 ช่อ ก้านช่อดอกแต่ละช่อยาวไม่เท่ากัน ก้านช่อดอกยาว 0.5-2 เซนติเมตร ใบประดับเป็นเส้นบางๆ กว้าง 2-3 มิลลิเมตร ยาว 3 มิลลิเมตร ดอกมีขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงไม่เท่ากัน ขนาด 0.8 มิลลิเมตร กลีบดอกมี 5 กลีบสีขาวหรือชมพูอ่อนๆ กลีบดอกวงนอกขนาด 2.5-3 มิลลิเมตร ปลายกลีบตรงหรือเว้า กลีบดอกวงในขนาด 0.8 มิลลิเมตร

ผล จะติดผลในฤดูหนาว ลักษณะของผลเป็นรูปไข่กลม ขนาดประมาณ 3-5 มิลลิเมตร สีน้ำตาล ตรงปลายผลแยกออกเป็น 2 แฉก ผิวผลเกลี้ยง ตามผิวจะมีเส้นคลื่นอยู่ 10 เส้น

ในประเทศไทยสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุกภาค เพราะเป็นพืชที่ปลูกเพื่อการค้า แห่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดราชบุรี นครปฐม และกรุงเทพฯ ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด รับประทานเป็นผักสด เมล็ดใช้เป็นเครื่องเทศ

ยี่ห้อ *Cuminum cyminum* L.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ เทียนขาว, เม็ดยี่ห้อ, ยี่ห้อ, ยี่ห้อแกงเขียวหวาน (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ Cumin, Cummin

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชรากขนาดเล็ก อายุปีเดียว มีกลิ่นหอม ลำต้นตั้งตรง สูงประมาณ 20-30 เซนติเมตร

ใบเป็นใบเดี่ยว ออกสลับกัน ใบที่โคนต้นรูปไข่ เมื่อดูแนวรูปใบโดยรวมยาว 5-10 เซนติเมตร ขอบใบหยักลึกถึงเส้นกลางใบจนมีลักษณะเป็นแฉก 2-3 แฉก แต่ละแฉกคล้ายเส้นด้ายยาว 1-2 เซนติเมตร โคนใบแผ่เป็นกาบ

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่มหลายชั้น ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงเล็กมากถึงไม่มี กลีบดอกมี 5 กลีบ สีขาวหรือชมพู เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดอยู่ที่ฐานรองดอก เรียงสลับกับกลีบดอก เกสรเพศเมียสั้น รังไข่อยู่ใต้วงกลีบมี 2 ห้อง แต่ละห้องมี 1 เมล็ด

ผลเป็นผลแห้ง รูปยาวรี สีน้ำตาล กว้าง 1.3-2.0 มิลลิเมตร ยาว 4.5-6.7 มิลลิเมตร เมื่อแก่แตก แบ่งเป็น 2 ซีก แต่ละซีกมี 1 เมล็ด ซีกผลมีลักษณะด้านนอกนูน ด้านในที่ประกบกันหรือด้านแนวเชื่อม มีลักษณะเว้า ด้านที่นูนมีสันตามแนวยาวของผล ลักษณะคล้ายเส้นด้ายจำนวน 3 เส้น ด้านแนวเชื่อม 2 เส้น สันนูน พบขนแข็งสั้นๆ

หักง่ายปกคลุมอยู่ที่สัน ระหว่างสันมีลักษณะเป็นเนินเล็กๆ มีขนแข็ง เมล็ดมีกลิ่นหอม น้ำมันจากเมล็ดมีรสขชาติเผ็ด ร้อน ขม

ยี่ห่วยี่ถีนกำเนิดอยู่ในแถบเมดิเตอร์เรเนียน อินเดียและจีน ผลแก่ มีน้ำมันหอมระเหย ใช้เป็นเครื่องปรุงร น้ำพริกแกง ดับกลิ่นคาว ใบใช้จ้มน้ำพริกและใส่แกง ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด

แครอท *Daucus carota* L.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ แครอท, ผักกาดแดง (ทั่วไป); ผักกาดเหลือง (ลำพูน); ผักชีแดง, ผักชีหัว, ผักชีหัวแดง (กรุงเทพฯ)

ชื่อสามัญ Carrot

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกมีอายุยาวนานประมาณ 1-2 ปี เป็นพืชสองฤดู โดยฤดูแรกเจริญทางต้น ใบ และราก ฤดูที่สองจะเจริญทางดอก และเมล็ด ลำต้นตั้งตรงเป็นเหลี่ยม แตกกิ่งก้านหลายสาขา สูง 1.5 เมตร รากแก้วอวบหนา เหยียดตรงเป็นรูปกรวยหรือรูปทรงกระบอก สีส้ม สีม่วงปนแดง สีเหลือง หรือสีขาว กึ่งกลางของรากโตเต็มที่ เป็นท่อลำเลียงน้ำ จะมีสีอ่อนกว่าส่วนที่เป็นท่อลำเลียงอาหาร

ใบอยู่ส่วนบนของรากมักมีสีเขียว มีใบ 8-12 ใบ รวมเป็นกระจุก เรียงเวียนเหมือนกุหลาบซ้อน ใบประกอบแบบขนนก 2 หรือ 3 ชั้น คลายใบเฟิร์น ใบย่อยเป็นรูปแถบแคบๆ มีลักษณะเป็นเส้นฝอย มีก้านใบยาว โคนใบมักแผ่เป็นกาบ

ช่อดอกเป็นช่อแยกแขนง ช่อย่อยเป็นช่อซี่ร่ม ดอกมีสีขาว ถึงสีชมพูอ่อน

ผล เป็นรูปไข่แกมรูปขอบขนาน

มีถิ่นกำเนิดในทวีปเอเชียและยุโรป และได้ถูกนำจากประเทศอังกฤษไปปลูกในอเมริกา ในประเทศไทย สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในตลาด มีการปลูกในพื้นที่ทางภาคเหนือ เป็นพืชที่ปลูกเพื่อการค้า เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก ใช้บริโภคเป็นผักสด และใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร

ผักชีฝรั่ง *Eryngium foetidum* L.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักชีดอย (ภาคเหนือ); ผักชีใบเลื่อย (นครสวรรค์, พิษณุ); ผักชีฝรั่ง (ภาคกลาง); ผักหอมเทศ, ผักหอมเป, หอมป้อม (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาคตะวันออก); มะและเต้าะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); หอมป้อมกุลา (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Culantro, Saw-leaf herb, Thorny coriander

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชร่มลุก อายุสองฤดูกาลหรือสองปี ลำต้นตั้งตรงแต่เตี้ยติดดิน สูง 6-35 เซนติเมตร ลำต้นสั้น เป็นร่อง ยืดยาวก่อนออกดอก อาจสูงได้ถึง 20 เซนติเมตร

ใบเดี่ยว ออกกรอบโคนต้น เรียงแบบกระจุกรอบพื้น มีก้านใบหรือไม่มี ใบรูปใบหอกถึงรูปไข่หัวกลับมี ลักษณะยาวรี ปลายใบมน ขอบใบจักฟันเลื่อย ที่ปลายจักมีหนามแหลมเล็กอ่อนๆ ฐานใบแผ่แบนแล้วสอบแคบลง ใบยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2-3 เซนติเมตร

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่ม รูปคล้ายแบบเชิงลด ออกเป็นกระจุกบนก้านที่ยื่นยาวจากกลางยอดของกลุ่มใบ ยาวประมาณ 10-20 เซนติเมตร ดอกย่อยมีจำนวนมาก เรียงเป็นช่อกระจุกซ้อนที่ปลายช่อหรือแขนง ใบประดับช่อดอกคล้ายใบขนาดเล็กเรียงซ้อนกัน 5-8 ใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว กลีบดอกสีขาวแกมเขียวมี 5 กลีบ รูปขอบขนานแกมรี ปลายโค้ง เกสรเพศผู้ยาวเหนือกลีบดอกขึ้นมา

ผลขนาดเล็กมาก ยาว 1-1.5 มิลลิเมตร

แหล่งกำเนิดยังไม่ทราบแน่นอน แต่เป็นพืชพื้นเมืองของอเมริกากลางและใต้ตั้งแต่เม็กซิโกไปยังปานามา โคลอมเบีย โบลิเวีย และบราซิล และจากคิวบาถึงตรินิแดด ได้มีการนำไปปลูกยังฟลอริดา และ เขตร้อนของ เอเชีย ยุโรป แอฟริกา และออสเตรเลีย จนเป็นที่แพร่หลายทั่วไปในธรรมชาติ ชาวจีนนำไปปลูกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันมีการปลูกเลี้ยงไปทั่วโลก ใช้บริโภคเป็นผักสด

ยี่หระหวาน *Foeniculum vulgare* Mill.

ชื่อพ้อง *Foeniculum dulce* (Miller.) Battandier et Trabut., *Foeniculum officinale* All., *Foeniculum capillaceum* Gilib, *Anethum foeniculum* L.

ชื่อเรียกอื่นๆ เทียนกลีบ, ผักชีเดือนห้า(ภาคเหนือ); ผักชี (นครพนม); เทียนข้าวเปลือก, ผักชีล้อม, ยี่หระ, ยี่หระหวาน (ภาคกลาง),

ชื่อสามัญ Fennel, Sweet Fennel

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชร่มลุก มีอายุหลายปี มีความสูงของต้นประมาณ 50-150 เซนติเมตร หรือมากกว่า ลำต้นมีการแตกกิ่ง ก้านบริเวณปลายยอด กิ่งและก้านมีสีเทาอมสีเขียว ผิวมีร่องตามยาว

ใบมีลักษณะเป็นเส้นฝอย แตกเป็นแฉกคล้ายขนนกประมาณ 3-4 แฉก มีก้านใบยาวประมาณ 3.5-4.5 เซนติเมตร

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่ม โดยจะออกที่ปลายกิ่ง มีช่อดอกย่อยประมาณ 10-30 ช่อ ก้านช่อดอกย่อยยาว ประมาณ 1-4 เซนติเมตร ยาวไม่เท่ากัน ในช่อดอกหนึ่งๆจะมีดอกประมาณ 5-30 ดอก ก้านช่อดอกจะแตก

ออกเป็นก้านประมาณ 5-20 ก้าน ช่อดอกยาวประมาณ 2-5 เซนติเมตร ดอกมีขนาดเล็ก สีเหลือง ดอกมีกลีบดอก 5 กลีบ ลักษณะของกลีบดอกเป็นรูปกลมรี ยาวได้ประมาณ 1.5 มิลลิเมตร ดอกมีเกสรเพศผู้จำนวน 5 อัน มีเกสรเพศเมีย 1 อัน

ผลมีลักษณะกลมยาวเป็นรูปไข่หรือเป็นรูปขอบขนานคล้ายข้าวเปลือก ด้านข้างของผลค่อนข้างแบน ผิวเรียบไม่มีขน เมล็ดหรือซีกผลมีลักษณะด้านนอกนูน ส่วนด้านในที่ประกบกันของเมล็ดหรือด้านแนวเชื่อมค่อนข้างแบนหรืออาจเว้าเล็กน้อย ด้านที่นูนจะมีสันตามแนวยาวของเมล็ด 3 เส้น และด้านแนวเชื่อมอีก 2 เส้น สันมีลักษณะยื่นนูนออกจากผิวอย่างเด่นชัด เมล็ดเป็นสีน้ำตาล มีขนาดกว้างประมาณ 1.1-2.5 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 3.6-8.4 มิลลิเมตร ผลมักจะไม่ค่อยแตกเป็น 2 ซีก ทำให้ดูคล้ายข้าวเปลือก แต่บางครั้งก็แตกเป็น 2 ซีก ซึ่งภายในแต่ละซีกจะมีเมล็ด 1 เมล็ด ทำให้เหมือนแกลบ

เป็นพืชพื้นเมืองของประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียน แต่นำมาปลูกในหลายประเทศ เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส อิตาลี อาเจนตินา กรีซ จีน อินเดีย ฯลฯ ใช้เป็นสมุนไพรและเครื่องเทศ

มะเหลบอังกา *Heracleum barmanicum* Kurz

ชื่อพ้อง *Heracleum siamicum* Craib

ชื่อเรียกอื่นๆ เหียน, เหียนตาตักแตน (กาญจนบุรี), มะเหลบอังกา (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก มีอายุหลายปี ลักษณะที่โดดเด่นของพืชตระกูลนี้อยู่ที่รากนั้นเป็นหัวยาวใต้ดินขนานกับพื้น ผิวลำต้นเป็นสันเหลี่ยม ลำต้นตั้งตรงสูงได้ถึง 2 เมตร

ใบประกอบแบบขนนก 1-2 ชั้น เรียงเวียน ใบย่อยรูปขอบขนาน รูปไข่กลับ หรือรูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยม ขนาดกว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 5-7 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนเบี้ยว ขอบจักฟันเลื่อย แผ่นใบด้านล่างมีขนที่บริเวณเส้นใบ ก้านใบยาวถึง 30 เซนติเมตร โคนก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกสีขาวออกเป็นช่อประกอบแบบซี่ร่ม ออกที่ปลายยอด มีช่อดอกย่อย 15-20 ช่อ ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดเล็ก กลีบดอก 5 กลีบ ปลายกลีบเว้า ขนาดยาว 1.5-3 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 5 อัน รังไข่ได้วงกลีบ มี 2 คาร์เพล

ผลแบบผลแห้งแยก เป็นรูปรีคล้ายรูปไข่กลับด้าน แบน ขนาดกว้าง 7-8 มิลลิเมตร ยาว 8-12 มิลลิเมตร กระจายพันธุ์ในประเทศอินเดีย พม่า และจีน ประเทศไทยพบทางภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณภูเขาหินปูน ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบ และป่าผลัดใบ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 330-2,250 เมตร พบขึ้น

ในที่โล่ง เจริญเติบโตได้ดีในดินทราย เมล็ดใช้เป็นเครื่องเทศแต่งกลิ่นอาหาร ชาวล้านนานำมาเป็นส่วนผสมของ น้ำพริกลาบ

ผักหนอกเชียงดาว *Hydrocotyle chiangdaoensis* Murata

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักหนอกคอย, ผักหนอกเชียงดาว (เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกฤดูเดียว ลำต้นผอมบาง ช่วงข้อเรียวยาว มีรากตามข้อ และมีหูใบบาง ๆ

ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ ขอบใบหยักเว้าตื้นๆ

ช่อดอกแบบช่อซี่ร่ม ออกตรงข้ามใบ ดอกช่อมีดอกย่อย 2-4 ดอก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอดแนบติด รังไข่ ปลายแยกเป็นแฉกขนาดเล็กหรือไม่มี กลีบดอก 5 กลีบ ส่วนมากสีเขียวอ่อนหรือสีครีม เกสรเพศผู้ 5 อัน รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี 2 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมีอวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมีย 2 อัน ออกดอกช่วงเดือนกันยายน – พฤศจิกายน

ผลแบบผลแห้งแยกเป็น 2 ซีก แต่ละซีกมี 5 สัน เปลือกแข็ง ผลรูปไข่

พบครั้งแรกที่คอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดย G. Murata T. Iwatsuki และ ดร. จำลอง เพ็งคล้าย ชื่อสปีชีส์ตั้งเป็นเกียรติให้คอยเชียงดาว ใ้รับประทานเป็นผัก

ผักหนอกเขา *Hydrocotyle javanica* Thunb

ชื่อพ้อง *Hydrocotyle nepalensis* Hook., *Hydrocotyle polycephala* Wight & Arn.

ชื่อเรียกอื่นๆ กะเขดอมมีเตาะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); บัวบกเขา (นครศรีธรรมราช); ผักแว่นเขา (ตราด); ผักหนอก (ภาคใต้); ผักหนอกข้าง (เหนือ); ผักหนอกคอย (เชียงใหม่); ผักหนอกป่า (แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ Java pennywort

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก สูง 10-30 เซนติเมตร ลำต้นทอดนอนเลื้อยไปตามพื้นดิน เกลี้ยงหรือมีขนสั้นนุ่ม

ใบเป็นใบเดี่ยว รูปไข่กว้าง ส่วนมากมีด้านกว้างยาวกว่าด้านยาว กว้าง 3-9 เซนติเมตร ขอบเป็นหยักมน 5-8 แฉก หรือเป็นเหลี่ยมเล็กน้อย แผ่นใบมีขนปราย ก้านใบยาว 3-10 เซนติเมตร โคนใบรูปหัวใจตื้น ๆ ส่วนมากมีขนสั้นนุ่มตามเส้นแขนงใบทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบออกจากโคน 7-9 เส้น ก้านใบยาวได้ถึง 17 เซนติเมตร มีขนยาวปกคลุม

ช่อดอกออกเป็นกระจุกตามซอกใบ มีหลายช่อ มีลักษณะเป็นช่อกลม ขนาด 4-6 มิลลิเมตร ก้านช่อส่วนมากยาวไม่เกิน 2 เซนติเมตร หรือยาวกว่าเล็กน้อย ส่วนมากจะสั้นกว่าก้านใบ ช่อดอกแบบช่อซี่ร่ม มีดอกย่อยขนาดเล็กจำนวนมาก ก้านดอกสั้นมากหรือยาวได้ประมาณ 2 มิลลิเมตร กลีบดอกสีขาวอมเขียว หรือมีแต้มสีม่วงแดง มี 5 กลีบ กลีบรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ปลายแหลม

ผลแยกเป็น 2 ซีก รูปกลมแบนๆ กว้าง 1.5-1.8 มิลลิเมตร ยาว 1-1.3 มิลลิเมตร สีเขียวอมน้ำตาล เกือบทั้งก้านเกสรเพศเมียติดทน บานออก

ผักหนอกเขามีเขตการกระจายพันธุ์กว้าง พบทั่วไปในทวีปเอเชียเขตร้อนโดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีน ญี่ปุ่น จนถึงออสเตรเลีย ประเทศไทยพบกระจายทั่วทุกภาค ขึ้นตามที่ชื้นแฉะ ชายป่า ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 200-2,000 เมตร ออกดอกและติดผลช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม

ผักหนอกช้าง *Hydrocotyle siamica* Craib

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักหนอก, ผักหนอกช้าง (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก ลำต้นทอดนอนไปตามพื้นดิน เกือบทั้งหรือมีขนสั้นนุ่ม

ใบรูปสามเหลี่ยมกว้าง ส่วนมากมีด้านกว้างยาวกว่าด้านยาว กว้าง 5-11 เซนติเมตร ยาว 3.5-10 เซนติเมตร ขอบหยักเป็นเหลี่ยม 5-7 แฉก โคนใบรูปหัวใจลึก ปลายเหลี่ยมแหลม ขอบจักมนหรือจักฟันเลื่อย แผ่นใบเกือบทั้งหรือมีขนประปรายทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบออกจากโคน 7-9 เส้น ก้านใบยาว 5-20 เซนติเมตร เกือบทั้งหรือมีขนสั้นนุ่ม

ช่อดอกออกเดี่ยวๆ ตามซอกใบ ก้านช่อยาว 5-17 เซนติเมตร ช่อดอกแบบช่อซี่ร่ม ดอกจำนวนมาก ก้านดอกยาว 5-8 มิลลิเมตร กลีบดอกสีเขียวอมเหลือง 5 กลีบ กลีบรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ปลายแหลม

ผลแยกเป็น 2 ซีก รูปกลมแบนๆ กว้างยาวประมาณ 2.5 x 1.5 มิลลิเมตร สีเขียว เป็นสันนูน มีขนสั้นแข็ง ก้านเกสรเพศเมียติดทน บานออก

ผักหนอกชนิดนี้มีเขตการกระจายพันธุ์ในพม่าและทางภาคเหนือของไทยแถบจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ขึ้นกระจายตามพื้นที่ป่าดิบเขา หรือบริเวณใกล้ลำธาร ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,000-2,000 เมตร มีลักษณะรูปร่างของใบใกล้เคียงกับ *Hydrocotyle hookerii* (C. B. Clarke) Craib แต่ *Hydrocotyle siamica* Craib ผลมีขนแข็งสั้นปกคลุม

แวนแก้ว	<i>Hydrocotyle umbellata</i> L.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อเรียกอื่นๆ	บัวบก, แวนแก้ว (กรุงเทพฯ)
ชื่อสามัญ	Dollarweed, Manyflower marsh pennywort, Water pennywort, Money-plant

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกขึ้นริมน้ำหรือโผล่เหนือน้ำ มีลำต้นทอดเลื้อยไปพื้นดิน สูง 5-15 เซนติเมตร มีรากตามข้อ ใบเป็นใบเดี่ยว แผ่นใบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-5 เซนติเมตร ด้านกว้างมักยาวกว่าด้านยาว ก้านใบติดอยู่ที่กลางใบ ก้านใบยาว 8-30 เซนติเมตร โคนใบแบบก้นปัด ขอบใบจักมน แผ่นใบเป็นมันวาว เส้นแขนงใบออกจากโคนจำนวนมาก แยกแขนง

ช่อดอกแบบช่อซี่ร่ม มักแยกแขนงแบบช่อซี่ร่มเชิงประกอบหรือแบบช่อฉัตร ออกตามข้อหรือปลายกิ่ง ก้านช่อยาว 5-20 เซนติเมตร ช่อเดี่ยวๆ ก้านมักยาวกว่าช่อเชิงประกอบ แกนช่อเกลี้ยง มีประมาณ 5-20 ดอก หรือจำนวนมาก ในแต่ละช่อซี่ร่ม ดอกย่อยขนาดประมาณ 0.3 เซนติเมตร ก้านดอกยาว 0.5-1 เซนติเมตร เกลี้ยง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอดแนบติดรังไข่ กลีบดอก 5 กลีบ สีขาวอมเขียว ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี 2 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมีอวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมีย 2 อัน ยาว 1 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 5 อัน

ผลเป็นผลแห้งแก่แล้วแตกเป็น 2 ซีก ในแต่ละซีกจะมีเมล็ดอยู่ 1 เมล็ด มีสีเหลืองหรือน้ำตาลอมเขียว มีลักษณะกลมๆ กว้างแบน ด้านกว้างยาวกว่าด้านยาวชัดเจน กว้างได้ประมาณ 5 มิลลิเมตร เห็นเป็นสันนูน 5 สันชัดเจน ก้านผลยาวได้ประมาณ 1 เซนติเมตร

แวนแก้วมีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาเหนือและทางตอนบนของอเมริกาใต้ ปัจจุบันแพร่กระจายทั่วไปในประเทศเขตร้อนโดยพบขึ้นเป็นวัชพืชและปลูกเป็นไม้ประดับ ในประเทศไทยจะพบได้มากทางภาคเหนือและภาคกลาง ส่วนมากพบตามที่ชื้นแฉะ แหล่งน้ำ ชอบแดดจัดแผ่ขยายกลายเป็นวัชพืชได้ง่าย ใบรับประทานเป็นผักสด

ผักชีใบเฟินเชียงดาว *Ligusticum striatum* Wall. ex DC.

ชื่อพ้อง	-
ชื่อเรียกอื่นๆ	-
ชื่อสามัญ	-

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นแตกกิ่งตั้งตรง แข็ง มีเส้นลายละเอียดตามความยาวของกิ่งก้าน สูงประมาณ 50 เซนติเมตร

ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก 3-4 ชั้น มีปลอกหุ้มก้านใบ ใบย่อยที่อยู่ส่วนปลายสุด มีขนาด 10×5 มิลลิเมตร ใบจักแบบปลายมนแหลมมีติ่ง ก้านใบจะแผ่ออกเป็นกาบหุ้มต้นเมื่อต้นยืดยาวขึ้นตอนใกล้ออกดอก ใบประดับมีลักษณะเป็นเส้นตรง ขนาด 5-7 มิลลิเมตร

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่มประกอบ ช่อดอกมีขนาด 14 เซนติเมตร ก้านของกลุ่มดอกยาว 3-4 เซนติเมตร มีลักษณะเกลี้ยง หรือมีขนสั้นๆปกคลุม ใบประดับช่อย่อยยาว 4-5 มิลลิเมตร มีลักษณะเป็นเส้นตรง บาง แห่ง เป็นเยื่อบางๆ กลีบเลี้ยงยาวประมาณ 0.3 มิลลิเมตร กลีบดอกสีขาว ขนาด 1.5-2 มิลลิเมตร

ผล เป็นแบบผลแห้ง เมื่อแก่แยกเป็น 2 ซีก รูปขอบขนานแกมรูปไข่ ผิวเกลี้ยง มีปีกบางๆ ยื่นออกมา เห็น เป็นสันนูน 5 สันชัดเจน มีก้านเกสรเพศเมียติดอยู่ด้านบน มีลักษณะเป็นคลื่น ด้านหลังที่ติดกับก้านเห็นแนวท่อน้ำมัน 1-3 แนว ด้านหน้าที่ผิวมันกว่ามี 4 แนว

แพร่กระจายในเนปาล ในประเทศไทยพบที่ดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นกระจายตามเทือกเขาหินปูน ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,800-2,100 เมตร

ผักซีล้อม *Oenanthe javanica* (Blume) DC.

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักซีล้อม (กรุงเทพฯ); จี้อ้อ, ผักอัน, ผักอันอ้อ (เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ water dropwort, water celery, seri (Japanese)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกโผล่เหนือน้ำหรือทอดเลื้อยไปตามผิวดิน มีความสูงของต้นได้ตั้งแต่ 10 – 100 เซนติเมตร มีความสูงเฉลี่ยโดยประมาณอยู่ที่ 60 เซนติเมตร ลำต้นกลางอวบน้ำ ผิวภายนอกเป็นร่อง ขอบขึ้นในน้ำและที่ขึ้น และ

ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก 1 – 3 ชั้น เรียงสลับ ใบย่อยรูปรีแคบหรือรูปไข่ กว้าง 0.2 – 3.5 เซนติเมตร ยาว 0.8 – 6 เซนติเมตร โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย

ดอก ออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยมีขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านดอกย่อยยาวค่อนข้างเท่ากัน

ผลเดี่ยวแบบ ผลแห้งแก่แล้วแตกเป็นสองส่วน ลักษณะของผลค่อนข้างกลมเป็นสัน ขนาด 2 – 3 เซนติเมตร และมีก้านเกสรเพศเมียที่ไม่หลุดร่วง ยาว 1 – 3 มิลลิเมตร

มีการแพร่กระจายพันธุ์จากอินเดียถึงจีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และญี่ปุ่น รวมทั้ง นิวกีนิ และควีนส์แลนด์ พบตามพื้นที่ขึ้นแฉะหรือริมน้ำ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 600 – 1,700 เมตร ทุกส่วนของต้นมีกลิ่นหอม

สามารถใช้แต่งกลิ่นอาหารได้ ยอดอ่อนรับประทานเป็นผักจิ้มหรือปรุงเป็นอาหาร ทั้งต้นมีสรรพคุณแก้บวม เหน็บชาและช่วยขับเหงื่อ

ผักอีเปา *Peucedanum siamicum Craib*

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักอีเปา (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชร่มลุก อายุหลายปี สูง 40-60 เซนติเมตร กิ่งอ่อนและปลายยอด มักออกสีเหลืองแดง

ใบเป็นใบประกอบ มีใบย่อย 3-4 ใบ ก้านใบยาวไม่เท่ากัน ขนาด 10-15 เซนติเมตร ใบรูปหัวใจแกมรูปไข่กว้าง ขนาด 5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบหรือหยักตื้นเป็น 3 พู

ดอกสีเหลืองออกเป็นช่อจากซอกใบ หรือปลายยอด รูปครึ่งวงกลม ก้านแตกจากจุดเดียวกันคล้ายร่ม แต่ละกลุ่มมี 18-24 ดอก ดอกขนาดเล็ก ลักษณะเป็นรูปถ้วย ไม่มีกลีบเลี้ยง กลีบดอกสั้นกว่า 1 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก สีเหลือง

ผลลักษณะเป็นก้อนมีสันตื้นๆ ขนาด 3.5-6.5 มิลลิเมตร ผิวเกลี้ยง

ขึ้นกระจายตามเทือกเขาหินปูน ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,100-2,200 เมตร เป็นพืชที่หายากพบเฉพาะที่ดอยเชียงดาว

ผักกาดโคก *Pimpinella cambodgiana H.Boissieu*

ชื่อพ้อง -

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักกาดโคก (เลย); ขามป้อมช้าง (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชร่มลุกอายุหลายปี มีรากแก้วหยั่งลึก ลำต้นตั้งตรง สูง 30-60 เซนติเมตร มีการแตกกิ่งมาก

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงเวียนเป็นกระจุกรอบโคนต้น ใบเป็นรูปไข่กว้างถึงรูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยม ขนาด 5-13 × 3-9.5 เซนติเมตร โคนใบเป็นรูปหัวใจถึงรูปหัวใจเว้าลึกมีติ่งใบ ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นจักฟันเลื่อยละเอียดแบบหยักมน ด้านบนและใต้ใบเกลี้ยง หรือด้านใต้ใบมีขนประปราย ก้านใบยาว 1.5-20 เซนติเมตร ใบที่อยู่บนต้นที่ยืดยาวออกเมื่อจะออกดอกมีลักษณะใบเรียบ หรือแตกเป็น 3 ขอบใบจักฟันเลื่อยลึก

ช่อดอกประกอบแบบซี่ร่ม ออกที่ปลายยอด หรือซอกใบ ไม่มีใบประดับ มีกลุ่มช่อดอก 7-12 กลุ่ม ก้านช่อดอกย่อยยาว 2-3 เซนติเมตร ใบประดับย่อยมีลักษณะเป็นเส้นตรง ขนาดสั้นกว่าก้านช่อดอกย่อย ดอกย่อยไม่มีกลีบเลี้ยง กลีบดอกสีขาว รูปหัวใจกลับ ขนาด 0.8×1 มิลลิเมตร ผิวเกลี้ยงหรือมีขนประปรายทางด้านหน้า

ผล ทรงรูปไข่ ขนาด 1.5×1.8 มิลลิเมตร ก้านเกสรเพศเมียติดทน บานออก

พบขึ้นในที่โล่งแจ้ง ในป่าเต็งรังและป่าสน ตามรอยแตกของหินปูนบนสันเขา ในทุ่งหญ้า ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 450-2,170 เมตร

หญ้าน้ำมันกบ *Seseli yunnanense* Franch.

ชื่อพ้อง *Seseli siamicum* W.G. Craib

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักชีข้าง, หญ้าน้ำมันกบ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อสามัญ -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุกอายุหลายปี ทรงพุ่มมีลักษณะเป็นก้อนกลมเกลี้ยง สูง 16-100 เซนติเมตร มีการแตกกิ่งด้านบน ลำต้นสั้น ตั้งตรง

ใบเป็นใบประกอบแบบฝ่ามือ มี 3-5 ใบย่อย ก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ยาว 7-25 เซนติเมตร ใบย่อยมีลักษณะเป็นฝอย เส้นตรงเล็กๆ ปลายใบแหลม โคนใบสอบแคบ ขอบใบเรียบ ขนาดกว้าง 0.5-2 มิลลิเมตร ยาว 0.4-5.5 เซนติเมตร สีเทาเขียว

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่ม ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 4-15 เซนติเมตร มีใบประดับ 0-1 ใบ มีช่อดอกย่อย 3-7 กลุ่ม ยาว 0.8-5 เซนติเมตร ยาวเท่าหรือไม่เท่ากันก็ได้ แต่ละกลุ่มมีใบประดับย่อย 6-8 ใบ มีลักษณะเป็นเส้นตรงถึงรูปหอก แต่ละกลุ่มมี 10-20 ดอก ก้านดอกย่อยยาว 1.5-7 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงมีน้อยมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกสีขาวถึงสีออกเหลือง ยาว 0.5-1 มิลลิเมตร กลีบม้วนเข้า

ผลเป็นผลแห้งมีลักษณะเป็นรูปขอบขนานจนถึงรูปไข่ ผิวเกลี้ยง มองเห็นสันที่ผลชัดเจน มีขนาด 1.5-4 มิลลิเมตร มีสีน้ำตาลเข้ม ด้านบนมีก้านเกสรเพศเมียติดอยู่

พบขึ้นในทุ่งหญ้า ในที่โล่งแจ้ง ในทุ่งหญ้าที่มีต้นยางหรือต้นสน ในที่ร่มรำไร ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 300-2,000 เมตร

ผักชีไร่ *Trachyspermum roxburghianum* (DC) H. Wolff

ชื่อพ้อง *Trachyspermum involucreatum* (Roxb. ex Fleming) H. wolff

ชื่อเรียกอื่นๆ ผักชีไร่, ผักชีล้อม (กาญจนบุรี), ผักอีแงะ, ผักอีแยะ, ผักหอมแย้, หอมแงะ, หอมแย้ (นครพนม), ผักเสี้ยน (สตูล)

ชื่อสามัญ Wild celery

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก มีกลิ่นหอม ลำต้นตั้งตรง ภายในกลวง สามารถแตกกิ่งได้ ลำต้นจะยืดยาวขึ้นเมื่อใกล้ออกดอก สูงประมาณ 30-50 เซนติเมตร

ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก 2 หรือ 3 ชั้น มีลักษณะเป็นรูปไข่ถึงรูปไข่กลับแคบ ขอบใบหยักเว้าเข้าหาเส้นกลางใบ คล้ายใบผักชีแต่มีสีเขียวเข้มกว่า

ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่ม ออกที่ปลายยอด มีใบประดับ 2-5 ใบ มีลักษณะเป็นเส้นตรง ปลายแหลม มีช่อดอกย่อย 3-6 กลุ่ม ขนาด 1.5 เซนติเมตร ยาวเกือบเท่ากัน เกสรหรือมีขนสั้นเล็กน้อย ใบประดับย่อยมี 3-8 ใบ มีลักษณะเหมือนใบประดับแต่มีขนาดเล็กกว่า ดอกย่อยมีขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงไม่มี หรือมีขนาดเล็กมาก กลีบดอกสีขาวมี 5 กลีบ มีลักษณะเป็นรูปหัวใจที่มีโคนสอบแคบ

ผลมีลักษณะเป็นรูปไข่ถึงขอบขนาน ขนาดกว้าง 1.5 มิลลิเมตร ยาว 2 มิลลิเมตร สีน้ำตาล หัวท้ายแหลม แหล่งที่พบ ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยอดอ่อน ใบ ต้น รับประทานเป็นผักสดกับน้ำพริก หรือนำไปปรุงอาหารใส่แกงต่างๆ เช่น แกงหน่อไม้ แกงลาว แกงหวาย

นอกจากนี้สามารถเก็บรวบรวมเชื้อพันธุกรรมพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) อนุรักษ์ในธนาคารเชื้อพันธุพืชได้จำนวน 52 ตัวอย่างพันธุ์ โดยเก็บอนุรักษ์เป็น 2 แบบ ดังนี้

- เก็บอนุรักษ์เป็นเมล็ดพันธุ์จำนวน 40 ตัวอย่างพันธุ์ จากพรรณพืชจำนวน 17 สกุล 20 ชนิด
- เก็บอนุรักษ์เป็นต้นพันธุ์จำนวน 12 ตัวอย่างพันธุ์ จากพรรณพืชจำนวน 4 สกุล 4 ชนิด ได้แก่ บัวบก (*Centella asiatica* (L.) Urb.) ผักชีฝรั่ง (*Eryngium foetidum* L.) แฉ่นแก้ว (*Hydrocotyle umbellata* L.) และผักชีล้อม (*Oenanthe javanica* (Blume) DC.)

และได้มีการจัดทำพืชบางชนิดที่พบเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง และพรรณไม้ดอง เพื่อใช้เป็นตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง ซึ่งรายละเอียดต่างๆสามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 - 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
*1	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dill	เทียนข้าวเปลือก, เทียนตาคักแตน (ภาคกลาง), ผักชีลาว (นครราชสีมา), ผักชีลาย (นครสวรรค์)	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	พบได้ทั่วไป	เมล็ดพันธุ์	5	ร.ร.เกษตรทฤษฎีใหม่ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ, อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, อ.สันติสุข จ.น่าน, อ.แม่เปิน จ.นครสวรรค์, อ.แก่งสนามนาง จ.นครราชสีมา,	พืชผัก และ พืชสมุนไพร
2	<i>Angelica acutiloba</i> (Siebold & Zucc.) Kitag.	Japanese Angelica	ตั้งกุก, โสมตั้งกุก (ทั่วไป)	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	จ.เชียงใหม่, จ. เชียงราย, จ. แม่ฮ่องสอน	เมล็ดพันธุ์	1	อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	พืชผัก และ พืชสมุนไพร
3	<i>Apium graveolens</i> L.	Chinese celery	คื่นฉ่าย (จีน ภาคกลาง); ผักข้าวปุ้น, ผักปุ้น, ผักปืม (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	พบได้ทั่วไป	เมล็ดพันธุ์	2	ร.ร.เกษตรทฤษฎีใหม่ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ, อ.จอมบึง จ.ราชบุรี	พืชผัก และ พืชสมุนไพร

หมายเหตุ * พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง

** พืชที่มีการทำตัวเป็นตัวอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 - 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
*4	<i>Bupleurum hamiltonii</i> N. P. Balakr. Syn <i>Bupleurum tenue</i> Buch.-Ham. ex D.Don.	Chai hu, Hare's ear, Saiko, Thorowax	หญ้าหูกระต่าย	ไม้ล้มลุก	ดอยเชียงดาว (ดอยหลวง) จ. เชียงใหม่	เมล็ดพันธุ์	1	ดอยเชียงดาว (ดอยหลวง) จ.เชียงใหม่	พืชเฉพาะถิ่น และพืชสมุนไพร
5	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	Asiatic pennywort, Tiger Herbal	บัวบก (ภาคกลาง); ปะหนะเอหาเต๊ะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); ผักแว่น (ภาคใต้); ผักหนอก (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก	พบได้ทั่วไป	ต้นพันธุ์	1	อ.เมือง จ.ตรัง	พืชผัก และพืชสมุนไพร

หมายเหตุ * พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
 ** พืชที่มีการทำตัวเป็นตัวอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 - 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
*6	<i>Coriandrum sativum</i> L.	Chinese parsley, Coriander	ผักชีพม่า ผักชี (ภาคกลาง), ผักหอม (นครพนม), ผักหอมน้อย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ผักหอมป้อม, หอมป้อม, ผักหอมพอม (ภาคเหนือ), ยาแยะ (กระบี่), ผักชีละหู่, ผักชีค้อย (ละหู่ เชียงใหม่)	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	พบได้ทั่วไป	เมล็ดพันธุ์	8	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, ตลาดดอยมูเชอบนและตลาดดอยมูเซอล่าง อ.แม่สอด จ.ตาก, อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี, ด่านสิงขร จ.ประจวบคีรีขันธ์, อ.สันติสุข จ.น่าน, ตลาดสายหยุด อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน	พืชผัก และ พืชเครื่องเทศ

หมายเหตุ

* พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง

** พืชที่มีการทำตัวเป็นตัวอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 - 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
7	<i>Cuminum cyminum</i> L.	Cumin	เทียนขาว, เม็ดยี่หระ, ยี่หระ, ยี่หระแกง เขี้ยวหวาน (ภาคกลาง)	ไม้ล้มลุก มาจากต่างประเทศ	ตลาดดอยมูเซอ จ.ตาก, ตลาดไท จ.ปทุมธานี, ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	เมล็ดพันธุ์	4	ตลาดดอยมูเซอบน และตลาดดอยมูเซอล่าง อ.แม่สอด จ.ตาก, อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี, อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี	พืชผัก, พืชสมุนไพร และพืชเครื่องเทศ
8	<i>Daucus carota</i> L.	Carrot	แครอท, ผักกาดแดง (ทั่วไป); ผักกาดเหลือง (ลำพูน); ผักชีแดง, ผักชีหัว, ผักชีหัวแดง (กรุงเทพฯ)	ไม้ล้มลุก มาจากต่างประเทศ	พบได้ทั่วไป	เมล็ดพันธุ์	1	โครงการหลวงคอยอินทนนท์ (หน่วยย่อยดอยผาตั้ง) จ.เชียงใหม่	พืชผัก

หมายเหตุ * พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
** พืชที่มีการทำตัวเป็นอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 – 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
9	<i>Eryngium foetidum</i> L.	Culantro, Saw-leaf herb, Thorny coriander	ผักชีตอย (ภาคเหนือ); ผักชีใบเลื่อย (นครสวรรค์, พิษณุตร); ผักชีฝรั่ง (ภาคกลาง); ผักหอมเทศ, ผักหอมเป, หอมป้อม (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาคตะวันออก); มะและเต้าะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); หอมป้อมกุลา (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	พบได้ทั่วไป	เมล็ดพันธุ์, ต้นพันธุ์	1, 5	เมล็ดพันธุ์ : ร.ร.เกษตรทฤษฎีใหม่ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ, ต้นพันธุ์ : อ.ทุ่งเสลียง จ.สุโขทัย, จ.ราชบุรี, จ.นครพนม, อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา, อ.ควรรโตน จ.สตูล	พืชผัก, พืชสมุนไพร และพืชเครื่องเทศ
10	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Fennel, Sweet Fennel	เทียนแกลบ, ผักชีเดือนห้า (ภาคเหนือ); ผักชี (นครพนม); เทียนข้าวเปลือก, ผักชีล้อม, ยี่หระ, ยี่หระหวาน (ภาคกลาง),	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	บ้านอรุโณทัย จ. เชียงใหม่, ตลาดไท จ.ปทุมธานี, ด่านสิงขร จ.ประจวบคีรีขันธ์	เมล็ดพันธุ์	3	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี, ด่านสิงขร จ.ประจวบคีรีขันธ์	พืชผัก, พืชสมุนไพร และพืชเครื่องเทศ

หมายเหตุ

* พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง, ** พืชที่มีการทำตัวเป็นตัวอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 – 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
11	<i>Heracleum barmanicum</i> Kurz Syn. <i>Heracleum siamicum</i> Craib	Ma laep Anga	เทียน, เทียนตาตุ๊กแตน (กาญจนบุรี), มะเหลบ, มะเหลบอังกา (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก	คุนปาจรีย์ อินทะ ชูป บ้านพุเตย อ. ศรีสวัสดิ์ จ. กาญจนบุรี	เมล็ดพันธุ์	1	อ.ศรีสวัสดิ์ จ. กาญจนบุรี	พืชผัก, พืช สมุนไพร และ พืชเครื่องเทศ
**12	<i>Hydrocotyle chiangdaoensis</i> Murata	Phak nok chiang dao	ผักหนอกเชียงดาว (เชียงใหม่)	ไม้ล้มลุก	ดอยเชียงดาว (กิว ลมใต้) จ.เชียงใหม่	-	-		พืชเฉพาะถิ่น
*13	<i>Hydrocotyle javanica</i> Thunb	Java pennywort	กะเซดอมีเตาะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); บัวบกเขา (นครศรีธรรมราช); ผักแว่นเขา (ตราด); ผักหนอก (ภาคใต้); ผักหนอกข้าง (เหนือ); ผักหนอกดอย, ผักหนอก เขา (เชียงใหม่); ผักหนอก ป่า (แม่ฮ่องสอน)	ไม้ล้มลุก	ดอยตุง จ. เชียงราย ดอยมูเซอ จ.ตาก	เมล็ดพันธุ์	1	ดอยตุง จ. เชียงราย	วัชพืชคลุมดิน

หมายเหตุ * พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง, ** พืชที่มีการทำตัวเป็นอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 - 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
*14	<i>Hydrocotyle siamica</i> Craib	Phak nok	ผักหนอกข้าง, ผักหนอก (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก	ทางขึ้นดอยปู่ย , ดอยหัวเสือ อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่	เมล็ดพันธุ์	1	ดอยหัวเสือ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่	พืชเฉพาะถิ่น
15	<i>Hydrocotyle umbellate</i> L.	Dollarweed, Manyflower marsh pennywort, Water pennywort	บัวบก, แวนแก้ว (กรุงเทพฯ)	ไม้ล้มลุก นำมาจากต่างประเทศ	ตลาดค้าเหียง จ. เชียงใหม่, จ.ตาก, จ.นครพนม, จ.สุราษฎร์ธานี,	ต้นพันธุ์	5	ตลาดค้าเหียง จ. เชียงใหม่, จ.ตาก, จ.นครพนม, จ.สุราษฎร์ธานี,	พืชผัก และไม้ประดับ
*16	<i>Ligusticum striatum</i> Wall. ex DC.	Phak chi bai fern Chiang Dao	ผักชีใบเฟินเชียงดาว	ไม้ล้มลุก	ดอยเชียงดาว (กิ่วลมใต้) จ.เชียงใหม่	เมล็ดพันธุ์	1	ดอยเชียงดาว (กิ่วลมใต้) จ.เชียงใหม่	พืชสมุนไพร และพืชเฉพาะถิ่น
17	<i>Oenanthe javanica</i> (Blume) DC.	water dropwort, water celery, seri (Japanese)	ผักชีล้อม (กรุงเทพฯ); จี้อ้อ, ผักอัน, ผักอันอ้อ (เชียงใหม่)	ไม้ล้มลุก	ร.ร.เกษตรทฤษฎีใหม่ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ	เมล็ดพันธุ์, ต้นพันธุ์	1, 1	ร.ร.เกษตรทฤษฎีใหม่ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ	พืชผัก และพืชสมุนไพร
*18	<i>Peucedanum siamicum</i> Craib	Phak i-pau	ผักอีเปา (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก	ดอยเชียงดาว (ดอยหลวง) จ. เชียงใหม่	เมล็ดพันธุ์	1	ดอยเชียงดาว (ดอยหลวง) จ.เชียงใหม่	พืชเฉพาะถิ่น

หมายเหตุ * พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง, ** พืชที่มีการทำตัวเป็นตัวอย่างพรรณไม้ดอง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ในปี 2553 – 2557

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	ลักษณะวิสัยพืช (habit)	แหล่งที่พบ	ลักษณะตัวอย่างที่เก็บรวบรวม	จำนวนตัวอย่างพันธุ์ที่รวบรวมได้ (ตัวอย่าง)	แหล่งที่มาของตัวอย่าง	การใช้ประโยชน์
*19	<i>Pimpinella cambodgiana</i> H.Boissieu	phak kat khok	ผักกาดโคก (เลย); ขามป้อมช้าง (ภาคเหนือ)	ไม้ล้มลุก	ดอยเชียงดาว (ป่า สนเด่นหญ้าขัด, กิวลมไต้) จ. เชียงใหม่	เมล็ดพันธุ์	2	ดอยเชียงดาว (ป่า สนเด่นหญ้าขัด, กิวลมไต้) จ. เชียงใหม่	พืชเฉพาะถิ่น
*20	<i>Seseli yunnanense</i> Franch. Syn. <i>Seseli siamicum</i> W.G. Craib	Phak chi chang, ya nam man kop	ผักชีช้าง, หญ้าน้ำมันกบ (ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ)	ไม้ล้มลุก	ดอยเชียงดาว (ป่า สนเด่นหญ้าขัด), ดอยหัวเสือ อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ จ. เชียงใหม่	เมล็ดพันธุ์	2	ดอยเชียงดาว (ป่า สนเด่นหญ้าขัด), ดอยหัวเสือ อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ จ. เชียงใหม่	พืชเฉพาะถิ่น
21	<i>Trachyspermum roxburghianum</i> (DC) H. Wolff Syn. <i>Trachyspermum involucratum</i> (Roxb. ex Fleming) H. wolff	Wild celery	ผักชีไร่, ผักชีล้อม (กาญจนบุรี), ผักอีแงะ, ผักอีแยะ, ผักหอมแย้, หอมแงะ, หอมแย้ (นครพนม), ผักเสี้ยน (สตูล)	ไม้ล้มลุก	อ. สันติสุข จ.น่าน , อ.ขลุง จ. จันทบุรี, อ.ธาตุ พนม จ.นครพนม, อ.ควรรโดน จ.สตูล	เมล็ดพันธุ์	4	อ. สันติสุข จ.น่าน , อ.ขลุง จ. จันทบุรี, อ.ธาตุ พนม จ.นครพนม, อ.ควรรโดน จ.สตูล	พืชผัก, พืช สมุนไพร และ พืชเครื่องเทศ

หมายเหตุ * พืชที่มีการจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง, ** พืชที่มีการทำตัวเป็นตัวอย่างพรรณไม้ดอง

ตัวอย่างพรรณพืชบางชนิดในวงศ์ผักชี (Apiaceae)

โสมตังกุย (*Angelica acutiloba* (Siebold & Zucc.) Kitag.)

ผักชีลาว (*Anethum graveolens* L.)

หญ้าหูกกระต่าย (*Bupleurum hamiltonii* N. P. Balakr.)

บัวบก (*Centella asiatica* (L.) Urb.)

ผักชี (*Coriandrum sativum* L.)

ผักชีฝรั่ง (*Eryngium foetidum* L.)

ผักหนอกเขา (*Hydrocotyle javanica* Thunb)

ผักหนอกช้าง (*Hydrocotyle siamica* Craib)

แว่นแก้ว (*Hydrocotyle umbellate* L.)

ผักชีใบเฟินเชิงดาว (*Ligusticum striatum* Wall. ex DC.)

ผักชีล้อม (*Oenanthe javanica* (Blume) DC.)

ผักอีเปา (*Peucedanum siamicum* Craib)

ผักกาดโคก (*Pimpinella cambodgiana* H.Boissieu)

หญ้าน้ำมันกบ (*Seseli yunnanense* Franch.)

ผักชีไร่ (*Trachyspermum roxburghianum* (DC) H. Wolff)

7.2 วิจารณ์ผล

จากการศึกษาและเก็บรวบรวมพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ พบพรรณพืชในวงศ์นี้จำนวน 18 สกุล 21 ชนิด (ตารางที่ 1) แต่ตามรายงานของ Hedge and Lamond (1992) พบพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ในประเทศไทย จำนวน 15 สกุล 23 ชนิด และจากข้อมูลของส่วนพฤกษศาสตร์ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้ (2544) พบว่ามีพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) ทั้งสิ้น 19 สกุล 29 ชนิด โดยพรรณพืชในวงศ์ผักชี (Apiaceae) นี้ ในชนิดหนึ่งๆ จะมีการใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างดังนี้

1. พืชที่มีการนำมาบริโภคเป็นผักหรือประกอบอาหาร โดยรับประทานเป็นแบบสดเป็นผักจิ้มกับน้ำพริก หรือรับประทานเป็นพืชเครื่องเคียงกับอาหาร เช่น ผักชีลาว (*Anethum graveolens* L.) คื่นฉ่าย (*Apium graveolens* L.) บัวบก (*Centella asiatica* (L.) Urb.) ผักชี (*Coriandrum sativum* L.) ยี่หระ (*Cuminum cyminum* L.) แครอท (*Daucus carota* L.) ผักชีฝรั่ง (*Eryngium foetidum* L.) ยี่หระหวาน (*Foeniculum vulgare* Mill.) แฉ้วนแก้ว (*Hydrocotyle umbellata* L.) ผักชีล้อม (*Oenanthe javanica* (Blume) DC.) ผักชีไร่ (*Trachyspermum roxburghianum* (DC) H. Wolff)
2. พืชที่ใช้ปรุงแต่งรสอาหารหรือเป็นพืชเครื่องเทศ ส่วนใหญ่จะใช้ผล โดยใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องแกงหรือน้ำพริก หรือใช้หมักเพื่อดับกลิ่นคาวของอาหารเช่น ผลผักชี (*Coriandrum sativum* L.) ผลมะแหลบอआงกา (*Heracleum barmanicum* Kurz) ผลผักชีไร่ (*Trachyspermum roxburghianum* (DC) H. Wolff) ผลยี่หระ (*Cuminum cyminum* L.) ผลยี่หระหวาน (*Foeniculum vulgare* Mill.)
3. พืชสมุนไพร คือพืชที่มีคุณสมบัติในการรักษาโรค เป็นยา ส่วนใหญ่ใช้เป็นส่วนประกอบในตัวยา หรือบางชนิดใช้ส่วนสารสกัด เช่น ผักชีลาว (*Anethum graveolens* L.) โสมตั้งกุก (*Angelica acutiloba* (Siebold & Zucc.) Kitag.) บัวบก (*Centella asiatica* (L.) Urb.)
4. พืชที่ใช้ประโยชน์เป็นไม้ประดับ ปลูกคลุมดิน เช่น บัวบก (*Centella asiatica* (L.) Urb.) แฉ้วนแก้ว (*Hydrocotyle umbellata* L.)

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มของพรรณพืชในวงศ์นี้ที่ไม่ได้พบเห็นได้ทั่วไป แต่จะพบในพื้นที่เฉพาะ เช่นบนดอยเชียงดาว บนดอยอินทนนท์ ซึ่งยังไม่ทราบถึงการใช้ประโยชน์ที่แน่ชัด ได้แก่ หญ้าหูกะต่าย (*Bupleurum hamiltonii* N. P. Balakr.) ผักหนอกเชียงดาว (*Hydrocotyle chiangdaoensis* Murata) ผักหนอก (*Hydrocotyle siamica* Craib) ผักชีใบเฟินเชียงดาว (*Ligusticum striatum* Wall. ex DC.) ผักอีเปา (*Peucedanum siamicum* Craib) ผักกาดโคก (*Pimpinella cambodgiana* H.Boissieu) และ หญ้าน้ำมันกบ (*Seseli yunnanense* Franch.) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของดร.ธวัชชัย สันติสุข (2546) เกี่ยวกับพันธุ์พืชหายาก

และถูกคุกคามของดอยเชียงดาว และท่านได้กล่าวว่าพืชที่เป็นพืชเฉพาะถิ่นเหล่านี้ควรทำการศึกษาและอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่จะช่วยกันดูแลพืชพรรณเหล่านี้ก่อนที่จะสูญพันธุ์ไป พืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) นี้ เป็นพืชที่มีความสำคัญในหลายๆด้านดังที่กล่าวมาแล้วจึงได้รวบรวมเชื้อพันธุกรรมพืชวงศ์นี้เก็บอนุรักษ์เข้าธนาคารเชื้อพันธุ์พืชฯ กรมวิชาการเกษตร

6. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ :

จากการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และการจำแนกพืชวงศ์ผักชี (Apiaceae) เพื่ออนุรักษ์ในธนาคารเชื้อพันธุ์พืช สรุปได้ดังนี้

1. สามารถจัดจำแนก และเขียนคำบรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชวงศ์นี้ได้จำนวน 18 สกุล 21 ชนิด
2. สามารถเก็บรวบรวมเชื้อพันธุกรรมพืชวงศ์นี้จากแหล่งต่างๆ ทั่วประเทศ อนุรักษ์เข้าธนาคารเชื้อพันธุ์พืชได้จำนวน 52 ตัวอย่างพันธุ์ โดยเก็บอนุรักษ์เป็นเมล็ดพันธุ์จำนวน 40 ตัวอย่างพันธุ์ จากพรรณพืชจำนวน 17 สกุล 20 ชนิดและเก็บอนุรักษ์เป็นต้นพันธุ์จำนวน 12 ตัวอย่างพันธุ์ จากพรรณพืชจำนวน 4 สกุล 4 ชนิด
3. ได้จัดทำตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิงของพืชวงศ์นี้เป็นตัวอย่างดอกจำนวน 1 สกุล 1 ชนิด และตัวอย่างพรรณไม้แห้งจำนวน 9 สกุล 9 ชนิด

7. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ :

1. ได้ตัวอย่างเมล็ดพันธุ์พืชผักชี (Apiaceae) ที่รวบรวมได้ทั้งหมดเก็บอนุรักษ์เข้าสู่ธนาคารเชื้อพันธุ์พืช เพื่อไม่ให้เชื้อพันธุ์พืชในวงศ์นี้ของประเทศสูญหายไป ได้เชื้อพันธุ์ของพืชในวงศ์นี้สำหรับทำงานวิจัยใหม่ๆ หรือนำมาพัฒนาให้เป็นพืชที่มีศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น ทางด้านการเกษตร ด้านเวชสำอาง ด้านการแพทย์แผนไทย เป็นต้น สำหรับการไปใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต
2. ได้ข้อมูลของพืชผักชี (Apiaceae) เพื่อการใช้ประโยชน์ของธนาคารเชื้อพันธุ์พืช สำหรับเผยแพร่ให้กับนักวิจัยทั้งภายในและภายนอกกรมวิชาการเกษตร ตลอดจนภาคเอกชน และผู้ที่สนใจ
3. สามารถให้บริการเชื้อพันธุกรรมพืชผักชี (Apiaceae) กับนักวิจัยทั้งภายในและภายนอกกรมวิชาการเกษตร ตลอดจนภาคเอกชนที่สนใจที่จะนำเชื้อพันธุ์เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ด้านการปรับปรุงพันธุ์พืช และด้านอื่นๆ

8. คำขอบคุณ :

ขอขอบคุณกรมวิชาการเกษตร สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช ที่สนับสนุนงบประมาณงานวิจัยและสถานที่ทำการวิจัย ขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่าน รวมถึงพี่ๆ น้องๆ กลุ่มงานวิจัยพัฒนาการเชื้อพันธุ์พืชและจุลินทรีย์ พิพิธภัณฑสถานพืชสิรินธร (BK) และ หอพรรณไม้ (BKF) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ พรรณพืช ที่ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยในทุกขั้นตอน สุดท้ายขอขอบคุณปราโมทย์ ไตรบุญ จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย คุณปาจรรย์ อินทะชูป คุณบดินทร สอนสุภาพ และคุณปิ่นทारीย์ กาญจนวัฒนา วงศ์ ที่ช่วยให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง :

จวงจันทร์ ดวงพัตรา. 2529. เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์. โรงพิมพ์ทั้งฮั่วชิน, กรุงเทพฯ.

จิตรารณณ์ ธวัชพันธุ์. 2548. **หลักอนุกรมวิธานพืช**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 266 หน้า.

รัชชัย สันติสุข, ดร.. 2546. รายงานการประชุมวันสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ. ความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศภูเขา. พันธุ์พืชหายากและถูกคุกคามของดอยเชียงดาว. แหล่งที่มา: http://chm-thai.onep.go.th/chm/mountain/proceeding/ONEP_2007_IBD220503_Poverty_part2_3.pdf หน้า 53-64, 15 มีนาคม 2558

นิรนาม. ม.ม.ป. **การจัดเก็บเมล็ด**. การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช. แหล่งที่มา: <http://www.doae.go.th/library/html/detail/Seed/seed05.htm>, 23 สิงหาคม 2552.

เพยาว์ อินทสุวรรณ. 2552. อนุกรมวิธานพืช. พิมพ์ครั้งที่ 2. โครงการส่งเสริมการผลิตเอกสารวิชาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา. 262 หน้า.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. **อนุกรมวิธานพืช อักษร ก**. บริษัท เพื่อนพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ.

_____. 2547. **อนุกรมวิธานพืช อักษร ข**. หจก. อรุณการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 276 หน้า.

วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล. 2548. **อนุกรมวิธานพืชสมุนไพร(TAXONOMY OF MEDICINAL PLANTS)**. หจก.วารานนท์เอ็นเตอร์ไพรส์, กรุงเทพฯ. 484 หน้า.

สมพร ภูதியานันต์,ร.ศ. 2542. การตรวจเอกลักษณ์ พืชสมุนไพร : ภาคพิเศษ. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ. 991 หน้า.

- ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้. 2544. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันท์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2544**. บริษัท ประชาชน จำกัด, กรุงเทพฯ. 810 หน้า
- สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2557. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันท์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2544**. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 314-316 ถนนบำรุงเมือง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย, กรุงเทพฯ. 828 หน้า.
- อำพล เสนาณรงค์. 2537. สถานภาพทรัพยากรพันธุกรรมพืชในประเทศไทย.
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, กรุงเทพฯ. 69 หน้า.
- Ajay Shukla. 2009. Plant Taxonomy. 2nd Edition. Tata McGraw-Hill Publishing Company Limited, New Delhi. 564 p.
- Baumgardt, J. P. 2001. How to identify flowering plant families. 8th Edition. TIMBER PRESS, INC., U.S.A. 269 p.
- Elpel, Thomas J. 2000. Botany in a Day Thomas J. Elpel's Herbal Field Guide to Plant Families. 4th Edition. HOPS Press, Montana. 201 p.
- Hedge, I.C. and J.M. Lamond. 1992. Umbelliferae [Apiaceae], pp. 442-470. *In* Smitinand, T. and Larsen, K., eds. **Flora of Thailand vol. 5 part 4: 442-70**. Chutima Press, Bangkok.
- Khalid, B., S. Hamid and C.M. Ashraf. 2005. Chemical Constituents of Seed Oils/Meals of Pakistani Umbelliferae Species as Potential Industrial Raw Material. **Jour. Chem. Soc. Pak.** 27(4): 358-362
- Ronse De Craene, L. P. 2010. Floral Diagrams. Cambridge University Press, UK. 441 p.
- Watson, L. and M.J. Dallwitz. 1992. Umbelliferae Juss. **The Families of Flowering Plants**. Available Source: <http://delta-intkey.com/angio/www/umbellif.htm>, August 23, 2009.

Smitinand, T. 1989. Thailand, pp. 63-82. In D.G.Campbell and D.H.Hammond, eds.
**Floristic Inventory of Tropical Countries: Status of Plant Systematics,
Collections and Vegetation, Plus Recommendations for the Future.** New York
Botanical Garden, New York.

Udvardy, M.D.F. 1975. **A Classification of the Biogeographical Provinces of the
World.** IUCN Occasional Paper No. 18, IUCN, Morges, Switzerland.